

Spasimir Domaradzki

Macedonia Północna: próba wyjścia z kolejnego martwego punktu w drodze do Unii Europejskiej

Na mocy tzw. „francuskiej propozycji” Macedonia Północna zobowiązana jest wprowadzić zmiany do swojej konstytucji, aby kontynuować proces negocjacji akcesyjnych do Unii Europejskiej. Uzgodnione poprawki przewidują m.in. zmianę w konstytucji, przyznającą Bułgarom status mniejszości narodowej. Opozycja polityczna, bez której poparcia takie zmiany nie są możliwe, wykorzystuje okazję do osłabienia pozycji premiera Dimitara Kowačevskiego i przejęcia władzy na fali oporu wobec „bułgaryzacji”. Wizyta niemieckiej minister spraw zagranicznych Annaleny Baerbock jest częścią unijnych wysiłków na rzecz przezwyciężenia politycznego impasu w Macedonii Północnej, który grozi kolejnym spowolnieniem procesu akcesyjnego.

Wizyta Annaleny Baerbock w Skopje. 23 marca 2023 r. do Skopje przybyła minister spraw zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec Annalena Baerbock. Głównymi tematami rozmów z prezydentem Stevo Pendarovskim, premierem Dimitarem Kowačevskim, ministrem spraw zagranicznych Buiarem Osmanim oraz przewodniczącym parlamentu Talatem Xhaferim były postępy na drodze do członkostwa w UE, a w szczególności konieczność wprowadzenia zmian w macedońskiej konstytucji, które pozwolą uczynić kolejne kroki w ramach rozpoczętego w lipcu 2022 r. procesu negocjacji akcesyjnych.

Baerbock spotkała się również z przewodniczącym Christianem Mickoskim oraz przedstawicielami Komitetu Wykonawczego głównej partii opozycyjnej WMRO-DPMNE (*Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство*, WMRO-DPMNE) w celu przekonania ich do udzielenia poparcia rządowi w kwestii wpisania Bułgarów, wraz z innymi mniejszościami, w poczet mniejszości narodowych do macedońskiej konstytucji. Obecnie w preambule ustawy zasadniczej wymieniono Albańczyków, Turków, Wołochów oraz Romów.

Wcześniej, w dniach 16-17 marca, w tej samej sprawie rozmawiali przedstawiciele UE Josep Borrell oraz Olivér Várhelyi podczas sesji Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia Macedonii Północnej i Unii Europejskiej. W czasie tego spotkania w Ochrydzie, oprócz kwestii zmian w macedońskiej konstytucji, poruszono również konieczność kontynuacji reform dotyczących walki z korupcją, spójności stanowisk UE i Macedonii Północnej wobec wydarzeń na arenie międzynarodowej, a także dalszego wsparcia finansowego w procesie wdrażania niezbędnych zmian w Macedonii Północnej.

Wizyta Annaleny Baerbock jest częścią unijnej ofensywy politycznej, mającej na celu przyśpieszenie procesu akcesyjnego państw z Bałkanów Zachodnich. Z perspektywy Unii Europejskiej geopolityczna konfrontacja między Rosją a Zachodem stwarza okazję do dokończenia przedłużającego się od prawie dwóch dekad procesu rozszerzeniowego o państwa bałkańskie. Jedną z przeszkód są stosunki bułgarsko-macedońskie, które po podpisaniu Traktatu o przyjaznej współpracy w 2017 r. są przedmiotem nieustannych sporów dotyczących historii i tożsamości.

(Nie)spodziewane trudności. Po formalnym rozpoczęciu negocjacji członkowskich z UE w lipcu 2022 r. Macedonia Północna nie dokonała znaczących postępów w swojej drodze do członkostwa. Chociaż formalnie trwa proces screeningu krajowego ustawodawstwa, to przeszkodą w zdynamizowaniu macedońskich dążeń do członkostwa jest szereg problemów. Wśród nich kluczową rolę odgrywają kwestie dotyczące stosunków z Bułgarią oraz problemy natury wewnętrznej, związane z koniecznością reform i walki z korupcją.

Ze względu na możliwość formalnego blokowania procesu negocjacyjnego przez Bułgarię stosunki macedońsko-bułgarskie mają kluczowe znaczenie dla dynamiki procesu akcesyjnego. W chwili obecnej stosunki te znalazły się ponownie w martwym punkcie. Po upadku rządu K. Petkova w Bułgarii, jego oraz premiera Dimitara Kovačevskiego wysiłki na rzecz poprawy i intensyfikacji relacji dwustronnych w celu zbliżenia gospodarek i społeczeństw obu państw (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 515](#)) zostały ponownie przyćmione przez kwestie historyczno-tożsamościowe, które są wykorzystywane przez środowiska nacjonalistyczne w Bułgarii oraz opozycję w Macedonii Północnej do atakowania rządu Kovačevskiego.

Na mocy tzw. „francuskiej propozycji” (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 657](#)) wymogiem dalszych postępów w negocjacjach akcesyjnych jest wprowadzenie poprawki do konstytucji Macedonii Północnej, która uzupełni poczet mniejszości w Macedonii Północnej o mniejszość bułgarską. Premier nie dysponuje niezbędną większością do wprowadzenia konstytucyjnych zmian i potrzebuje poparcia chociażby części głosów z opozycyjnego WMRO-DPMNE. Przewodniczący WMRO-DPMNE Christian Mickoski dąży do tego, aby za pomocą krytyki wobec konieczności zmian w konstytucji obalić rząd Kovačevskiego i doprowadzić do nowych wyborów. W tym celu podważa legitymizację rządu Kovačevskiego, argumentując, że planowane zmiany prowadzą do „bułgaryzacji” Macedonii Północnej. Akcentowanie ochrony interesów narodowych umocniło pozycję WMRO-DPMNE na macedońskiej scenie politycznej. Wsparcie w tej sprawie Mickoski uzyskał również od przewodniczącego Lewicy (*Левица*) Dimitara Apasjeva. Wysiłki premiera Kovačevskiego na rzecz skonstytuowania niezbędnej większości parlamentarnej do przegłosowania zmian w konstytucji są konsekwentnie niweczone przez nieprzejednane stanowisko opozycji.

Z kolei przeciągający się kryzys polityczny w Bułgarii oraz działający od upadku rządu Petkova na początku sierpnia 2022 r. rząd techniczny Gyłyba Donewa przesunęły inicjatywę w relacjach bułgarsko-macedońskich ponownie w ręce prezydenta Rumena Radewa. Bułgarski prezydent prowadzi wobec Macedonii Północnej twardą politykę, akcentując konieczność realizacji zobowiązań po stronie Skopje.

Intensyfikacja kwestii spornych. Pomimo działań podejmowanych przez rządy Kirila Petkova i Dimitara Kovačevskiego na rzecz deeskalacji stosunków dwustronnych przez ich aktywizację, dzisiaj relacje te zdominowane są przez sprawę klubów kulturalnych, które powstały w Macedonii Północnej. (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 783](#)). Kluby te, choć nie są finansowane przez bułgarskie państwo, wywołują negatywne emocje ze względu na swoje nazwy, które z perspektywy WMRO-DPMNE dotyczą kontrowersyjnych postaci historycznych w macedońskiej historii. Pokłosem odmiennej interpretacji historii stały się ataki na kluby, w tym podpalenia, a także pobicie Christiana Pendikova, sekretarza bułgarskiego klubu kulturalnego w Ochrydzie. Strona bułgarska uznała te zajścia za dowód złej woli i łamanie praw bułgarskiej mniejszości, co w praktyce oznacza powrót do polityki weta dla procesu negocjacyjnego Macedonii Północnej z UE.

Szukając formuły rozwiązania kryzysu, rząd Kovačevskiego przyjął poprawki do ustawy o stowarzyszeniach i fundacjach, na mocy których nakazał weryfikację nazw klubów kulturalnych wywołujących kontrowersje w macedońskim społeczeństwie. Jednakże ustawa ta nie tylko nie przyczyniła się do złagodzenia krytyki ze strony macedońskiej opozycji, ale została odebrana w Bułgarii jako dowód niechęci ze strony władz w Skopje oraz powód powrotu do weta. Dzień przed wizytą Annaleny Baerbock macedońska Komisja ds. Używania Imion Osobistości, na wniosek ministra sprawiedliwości, wykreśliła z listy „Bułgarski ośrodek kultury Klub Vancho Mikhaliov VMRO”, co wywołało dodatkowe napięcie.

W chwili obecnej Macedonia Północna znalazła się w kolejnym martwym punkcie na drodze do członkostwa. Brak zmian w macedońskiej konstytucji będzie powodem utrzymania bułgarskiego weta, natomiast wprowadzenie tych zmian nie jest możliwe w obecnym układzie politycznym w Macedonii Północnej. Rząd premiera Kovačevskiego popiera 64 parlamentarzystów w 120-osobowym parlamencie. Wprowadzenie poprawek do konstytucji Macedonii wymaga większości 2/3 głosów, co oznacza konieczność poparcia co najmniej części posłów opozycyjnej WMRO-DPMNE.

Wnioski. Wizyta niemieckiej minister spraw zagranicznych Annaleny Baerbock miała na celu przełamanie oporu macedońskiej opozycji i wprowadzenie zmian w konstytucji Macedonii Północnej, które są niezbędne do

wykluczenia groźby bułgarskiego weta dla kolejnych kroków w ramach negocjacji akcesyjnych. Paradoksalnie jednak wizyta ta może mieć skutki odwrotne do zamierzonych i utrwalić pozycję lidera WMRO-DPMNE Christiana Mickoskiego jako obrońcy macedońskich interesów przed zewnętrznymi naciskami.

Dla WMRO-DPMNE dobre stosunki z Bułgarią nie są priorytetem. Dlatego ewentualne wybory przedterminowe w Macedonii Północnej i zmiana władzy oddalą Macedonię Północną od perspektywy członkostwa w UE.

Premier Kovačevski dąży do pojednania zarówno z opozycją w sprawie zmian konstytucyjnych, jak i z Bułgarią w kwestiach spornych. Jednakże, na chwilę obecną, największe korzyści z prowadzonej przez niego polityki uzyskują przeciwnicy bułgarsko-macedońskiego zbliżenia po obu stronach granicy.